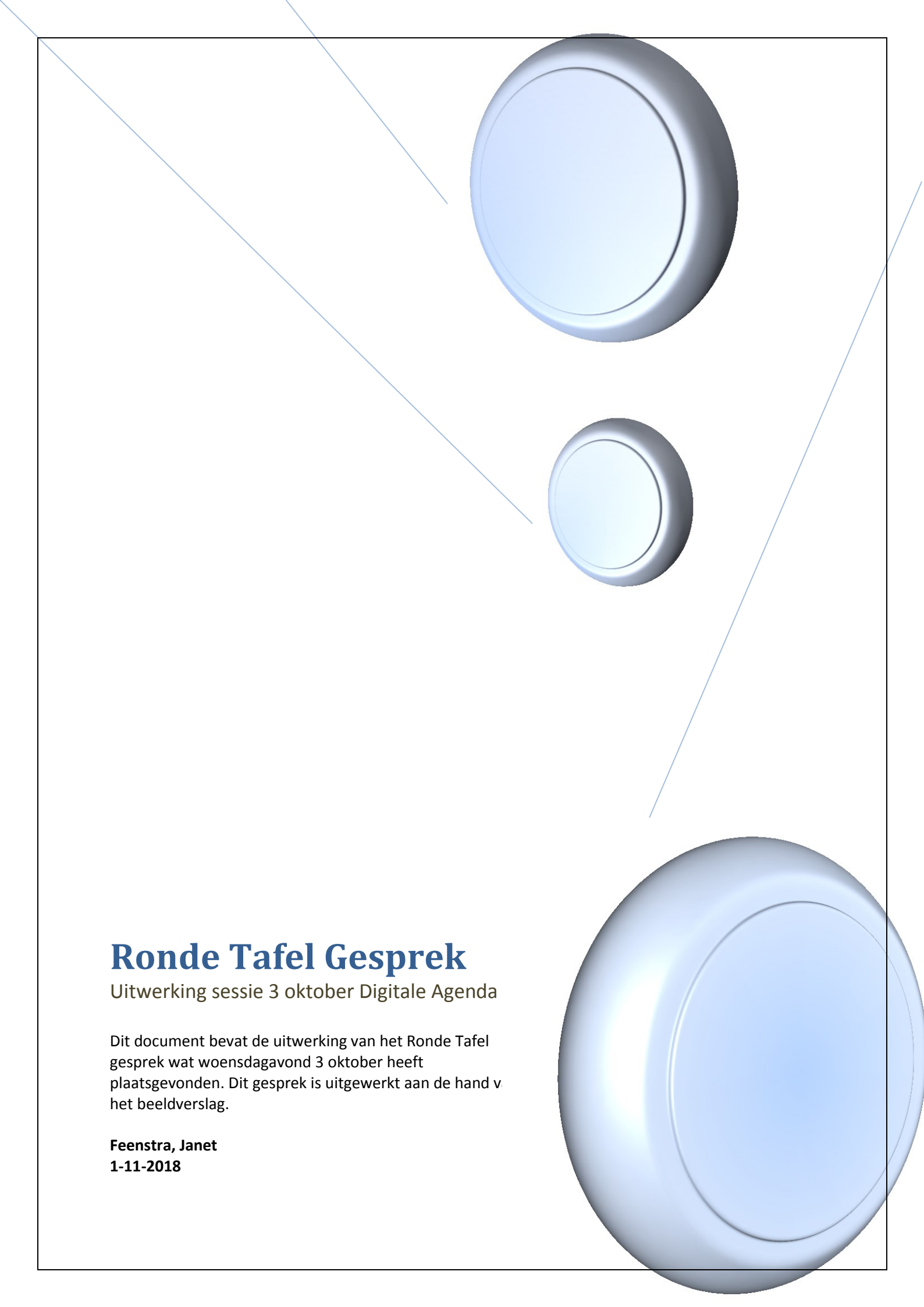

The page features three blue 3D circular shapes: a large one at the top right, a medium one in the center, and a large one at the bottom right. Three thin blue diagonal lines cross the page from the top left towards the bottom right.

Ronde Tafel Gesprek

Uitwerking sessie 3 oktober Digitale Agenda

Dit document bevat de uitwerking van het Ronde Tafel gesprek wat woensdagavond 3 oktober heeft plaatsgevonden. Dit gesprek is uitgewerkt aan de hand van het beeldverslag.

Feenstra, Janet
1-11-2018

Raadsessie 3 oktober, Leeuwarder Digitale Agenda

Aanwezig aan tafel:

Woordvoerders per fractie Ronde Tafel Gesprek	
Woordvoerder	Fractie
C. Kaya	PVDA
A.J. Bergsma	PAL GroenLinks
A.W. Reitsma	CDA
S.E. Hollander	VVD
J.M.M. Bruijninck	D66
G. Jacobse	Gemeentebelangen
C.C.M. Niesink	Christen Unie
O.A. van der Galiën	Lijst 058
F. van Leeuwen	50 Plus
C. de Groot	Partij voor de Dieren
H. Roorda	FNP

- Hilde Tjeerdema – Wethouder D66 en portefeuillehouder Digitalisering vanuit College
- Andries Ekhart – voorzitter
- Coco Hoving -Raadsadviseur
- Machiel van der Schaaf (Chief Information Officer)
- Janet Feenstra (informatiemanager)
- Tony Bosma (Gespreksleider en futurist)

Agenda

- Wat is de Leeuwarder Digitale Agenda?
- Wat gaan we vanavond doen?
- Terugblik
- Ronde Tafel Gesprek a.d.h.v. stellingen
- Vooruitblik
- Afsluiting

Machiel van der Schaaf (Chief Information Officer)

Wat is de Leeuwarder Digitale Agenda?

De Leeuwarder Digitale Agenda. Wat is dat en waarom doen we het? Na de wervelwind presentatie van de heer Bosma is bij mij blijven hangen dat er echt wat aan de hand is in onze samenleving.

En dat de fysieke wereld inmiddels ook steeds meer een virtuele wereld is geworden.

Onlangs hadden we op de school van mijn kinderen nog een betoog over online pesten. Dat geeft maar aan dat het geen ver van je bed show is maar het leven van alledag.

Belangrijk is om dit in een gemeentelijke context te plaatsen. Burgers verwachten vandaag de dag wat anders van overheden. Bij Bol.com wordt je op je wenken bediend, van een bank verwachten we veilige transacties, we verwachten dat onze persoonsgegevens veilig zijn en niet ergens op straat belanden etc. De samenleving zit al in de virtuele wereld en verwacht daarin ook wat anders van overheden. Op dat punt hebben we een been bij te trekken.

En als overheid moeten we een hele hoop. We hebben veel te doen in onze eigen bedrijfsvoering en in de procesondersteuning in ons eigen huis. Iets als beveiliging moet gewoon en dat doen we ook al jaren. Daar stoppen we ook niet mee. Maar er komt wel iets bovenop. Namelijk de digitale samenleving in al haar facetten, in netwerken etc. Om een goede medespeler te zijn en in beweging te komen moeten we ons gaan organiseren op een gestructureerde manier. De Digitale Agenda geeft koers en zet richting en geeft daarmee een richtsnoer wat we de komende jaren op het gebied van digitalisering verder willen. De Leeuwarder Digitale Agenda is in eerste instantie richtinggevend en een kader. Natuurlijk gaan we ook over op uitvoering en gaan we ook met elkaar aan de slag. Met elkaar en met de samenleving waarvan de Raad in de vorm van volksvertegenwoordiging een belangrijke representant is.

Vandaar dat we dit gesprek nu ook met elkaar hebben om met elkaar door te spreken wat wij belangrijk vinden. Ik zou daarbij graag de oproep aan u willen doen om vrijuit te spreken. Niets is goed of fout. We gaan op reis en doen ook intern een rondje langs de velden.

Dit pad hebben we met elkaar te bewandelen en ik vind persoonlijk alles goed als we het gesprek maar met elkaar op gang krijgen. En daarbij vrijuit spreken want dan halen we met elkaar het meeste uit deze sessie.

Wat gaan we vanavond doen?

We gaan aan de hand van de stellingen uit sessie 1 het gesprek met elkaar aan. We maken daarbij ook gebruik van 3 voorbeelden zodat u ook een concreter beeld krijgt waar dit over gaat.

De voorbeelden zijn gericht op Smart Cities (lokaliseren we voor nu in het Fysieke Domein), Data-gedreven werken (lokaliseren we voor nu in het Sociale Domein maar data-gedreven werken kan je in ieder domein), en Digitale Dienstverlening (lokaliseren we voor nu in het Publieke Domein).

Waarom hebben we gekozen voor deze voorbeelden? Omdat we naar alle waarschijnlijkheid ook met deze voorbeelden gaan experimenteren in 2019 en dus ook concreet aan de slag gaan met deze voorbeelden.

We hanteren daarbij ook de verschillende perspectieven van het Rathenau-instituut (Waardevol Digitaliseren) en wat wij daarin aansprekend vinden is dat dit meerdere perspectieven op de zaak biedt. Digitalisering biedt zeer zeker kansen, tegelijkertijd is het niet al goud wat er blinkt. En natuurlijk zijn er ook risico's waar we goed over na moeten denken en vragen als: hoe betrekken we de samenleving? Machiel zei het al: we zijn inderdaad op reis waarbij niemand het goede antwoord heeft.

We willen ook graag het belang van experimenteren onderstrepen. Vanuit een theoretische situatie kunnen we er van alles van vinden maar the proof of the pudding is in the eating. Om je er een voorstelling bij te kunnen vormen is het van belang om te ervaren waar je in de praktijk zoal tegenaan loopt. Er is ook geen "one size fits all" principe op los te laten. In de praktijk blijft ieder vraagstuk toch iedere keer weer anders uit te pakken dan je van tevoren had bedacht.

Daarom willen wij u als Raad ook graag blijven betrekken in wat we aan het doen zijn. En willen we u ook uitnodigen om, nadat het kader is opgesteld, met ons te blijven klankborden over wat we zoal tegen komen en wat we daarin belangrijk vinden met elkaar.

Voor nu is het belangrijk om het gesprek met elkaar te voeren en een eerste stap te zetten.

Tony Bosma (futurist, trendwatcher)

Terugblik sessie 5 september

Het pad tot succes is om open te staan voor het andere in plaats van dicht te slaan door het bestaande

Deze tijd vraagt om een andere mindset. Dat geldt voor iedereen. **Digitaal is het nieuwe normaal.**

Steeds meer mensen vinden digitaal het nieuwe normaal. Wat is de visie van gemeentes hierop? De gemeente Den Haag heeft bijvoorbeeld in haar visie opgenomen dat kunstmatige intelligentie de tendens wordt in het contact met mensen. Is dit goed of fout? Het gaat erom dat je je bewust bent van je omgeving en wat daarin gebeurt.

De vorige keer zijn we door een aantal trends heen gelopen en dit was nog maar het topje van de ijsberg.

Vraag je niet af waarom ontwikkelingen plaatsvinden, vraag je af waarom dit nog niet is gedaan.

Dat is wat digitalisering van ons vraagt. Niemand weet wat de toekomst brengt. Daarom moeten we **Meer verkennen en minder bedenken.** Bedenken doe je vanuit wereld die je kent, waarin je bent opgevoed. Digitalisering stelt het bestaande steeds meer in twijfel. Digitalisering en technologie heeft grote impact op alle vraagstukken. Het is dus niet zo dat we het bijvoorbeeld over schuldhulpverlening hebben en daarna over technologie. Dit soort vraagstukken gaan hand in hand samen. **Technologie gaat overal in mee, je kunt het niet als een los vraagstuk zien.**

Dat is de essentie van mijn presentatie op 5 september. Laten we het gesprek met elkaar aangaan.

Het Ronde Tafel Gesprek

Stelling: Burgers verwachten een actieve (innoverende) houding van de gemeente rondom digitalisering

Bosma: Wat houdt dat in, een actieve, innoverende houding? Wat roept dat bij u op?

Reactie Van Leeuwen 50 Plus

Hebben we het de burger zelf gevraagd? Het lijkt mij goed om de burgers bij dit soort vragen te **betrekken** om zelf ook te kunnen doorgronden wat ze daarop verstaan?

Reactie Bosma, gespreksleider

Er is geen officieel onderzoek gedaan. Het zijn meer verwachtingspatronen van burgers in zijn algemeenheid. De burger ziet geen grenzen. Of het nu een bank, verzekeraar, online winkel of gemeente is maakt voor een burger niet uit.

Het is niet voor niets dat er een knopje in de lift zit waarmee je de deur dicht kunt doen. Door de stand van technologie is ons geduld tot nul gereduceerd. En een gebruikerservaring die bol.com bijvoorbeeld biedt ga je ook projecteren op gemeentelijke dienstverlening.

Vraag Janet Feenstra aan de heer van Leeuwen: Vindt u het belangrijk om onderzoek te doen?

Van Leeuwen: Ja, dat is belangrijk om transparant te zijn en samen met de burgers op te trekken in een zo vroeg mogelijk stadium. Iets als een burgerpanel lijkt mij zinvol om samen richting en behoeftes te bepalen. Alleen het adagium: snel en nu direct heeft te weinig body.

Reactie Reitsma CDA

Het valt me op dat in deze stelling nadrukkelijk naar de Raad wordt verwezen. Ik zou zeggen dat het om de **gemeente als totaal** gaat.

Reactie Van der Schaaf, CIO

Voor de samenleving betreft het de gemeente in zijn totaliteit in 1^e instantie. Het is belangrijk dat we van **buiten naar binnen redeneren en andersom**. Dus we bedoelen hier dat we dit vanuit een gemeentelijke context bezien (als totaal dus).

Reactie Bruijnink D66

Wat mij van de vorige presentatie (5 september) is bij gebleven is dat het **een voortdurend proces is en dat je ook gewoon moet gaan beginnen**. Een onderzoek laten uitvoeren voelt voor mij als terug gaan terwijl we juist vooruit moeten

Wat ik wel heel mooi zou vinden is dat er ook tijdens het implementeren continue een “**feedbackknop**” voor de inwoners is. Wat werkt wel goed en wat werkt niet goed. Om dit in te bouwen en op die manier iedereen te **betrekken**. Al doende leert men.

Reactie Niesink, Christen Unie

Wat ik met name om me heen hoor als persoon is het gemak wat digitalisering biedt, 1 druk op de knop.

Tegelijkertijd merk ik ook op dat er steeds meer mensen ageren op “alles online”. Hier zit wat mij betreft soms een spanningsveld en vraag voor mij is ook hoe **beide groepen tot hun recht komen?**

Reactie Bosma, gespreksleider

Dat is ook waar. Het is van belang dat iedereen kan participeren. **Digitalisering is ook één van de oorzaken van armoede en het ontstaan van tweedelingen in de maatschappij.** Dat zijn ook vraagstukken die digitalisering met zich mee brengt. Het is niet alleen maar halleluja.

Reactie Jacobse, gemeentebelangen

Hierin zie je toch een contradictie. **Als Raad zouden we ook vooral naar de randvoorwaarden moeten kijken waaronder steeds verdergaande digitalisering plaatsvindt.** Zaken als veiligheid, privacy zijn belangrijk. We willen geen Big Brother is watching you.

Zo hebben we het ook bij het Sociaal Domein gedaan. Wat zijn de condities waaronder verdergaande digitalisering plaats gaat vinden zodat we het goed in de gaten kunnen houden.

Reactie Hollander, VVD

Wat ik prettig aan deze opzet vind is dat we als raad buitengewoon serieus worden genomen. Wat ik nog mis in de opzet is dat het veel over de rol van de Raad gaat. Wat vindt het College? Wat vindt de interne organisatie? Ik zou dat niet uit elkaar willen houden. **De burger ziet ons al één geheel.** Door nu per onderdeel te bevragen vind ik het lastig te ontrafelen wat de totale opvatting van de gemeente als geheel in deze is.

Reactie Tjeerdema, wethouder D66

We hebben ten aanzien van een aantal belangrijke dossiers zoals de Omgevingsvisie, Legacy Culturele Hoofdstad en ook de Digitale Agenda afgesproken dat wij ons als College extra inspannen om u als Raad vanaf het Uur U mee te nemen en met u van gedachten te wisselen. In dat licht moet u deze sessie ook bezien. Uiteraard heeft het College ideeën over dit onderwerp. Maar het is niet de bedoeling van deze avond om dat nu te gaan delen dus dat ga ik ook niet doen. Bedoeling is om tot elkaar te komen in wat wij belangrijk vinden als gemeente.

Reactie Kaya, PvdA

Ik en het eens met mevrouw Bruijnink dat we geen grootschalig onderzoek moeten doen. Feedback ophalen moeten we zeker wel doen, concreet op de vraagstukken die spelen.

Er zijn tal van gebieden waarop we de dienstverlening zouden kunnen verbeteren en waarbij we zouden moeten kijken naar doorlooptijden, snelheid en gemak. **Daarnaast zouden we ook moeten werken aan minder bureaucratie en zaken slimmer en sneller regelen zodat we ook meer geld voor andere belangwekkende zaken overhouden. In die zin zou digitalisering ook moeten leiden tot een kleinere (maar dat is misschien niet het juiste woord) efficiëntere overheid.**

Reactie Bosma, gespreksleider

Wat zijn dan de condities waaraan je als gemeente zou moeten voldoen? Wat zou je kunnen invullen? Wat heb je dan nodig?

Reactie Jacobse, gemeentebelangen

Kennis, je moet de kennis hebben om het goed te kunnen beoordelen. Daarom zouden we ook ons **licht op moeten steken bij organisaties en overheden** die daar al geweest zijn. Om ook bij hen op te halen: wat zijn de randvoorwaarden die je gesteld hebt, waar zouden we op moeten letten?

Mijns inziens moeten **we niet proberen het wiel opnieuw uit te vinden**. Het is prima als dat elders gebeurt.

Reactie Bosma, gespreksleider

Er zijn ontzettend veel pilot-projecten. Het is zeker een goede zaak om om je heen te kijken. Tegelijkertijd is zelf ook durven te experimenteren ook relevant voor je eigen gemeente. Ik zou het experimentele karakter niet teniet willen doen in deze.

Reactie Jacobse, gemeentebelangen

We kunnen ook van anderen leren als het om experimenteren gaat. Welke vragen zijn er gesteld, onder welke condities hebben de experimenten plaats gevonden en waarom? Er zijn continue keuzes die gemaakt moeten worden en ook experimenteren is aan keuzes onderhevig.

Reactie Bosma, gespreksleider

Wat zou Leeuwarden hierin moeten zijn? Een innovator of een slimme volger?

Reactie de Groot, Partij voor de Dieren

Ik ben niet bij de sessie van 5 september geweest maar heb 'm terug gekeken via de livestream. Wat mij opviel is dat in p.52 van de presentatie staat dat gemeentes 100 plannen maken en dat deze plannen alweer achterhaald zijn wanneer ze uitgevoerd worden. In het kader van efficiëntie zou ik dan ook zeker **samenwerking met andere gemeentes bepleiten** in deze.

Ook mis ik zelf de centrale overheid in deze. Centrale sturing is wel handig.

Reactie Tjeerdema, wethouder D66

Over het algemeen is het prima om te volgen of zelf uit te vinden. Gezien de huidige situatie is het pragmatisch om goede initiatieven te volgen.

In reactie op de Groot, de centrale overheid heeft zich op dit onderwerp zeker niet terug getrokken. Initiatieven als Common Ground en een landelijke Digitale Agenda spelen ook bij de Centrale Overheid een prominente rol.

Tegelijkertijd zijn er ook lokale verschillen. In een aantal steden is bijv. Smart City één van de speerpunten, daar zijn ook de benodigde middelen voorradig.

In het kader van de randvoorwaarden vind ik zelf de perspectieven van Rathenau (waardevol digitaliseren) mooi. En dat zouden we prima voor een kader kunnen gebruiken. Risico's verzachten, publieke waarden beschermen etc. Beschermen gaat wat mij betreft ook over toegankelijkheid en over democratie. Hoe zorgen we ervoor dat iedereen toegang kan krijgen tot dezelfde informatie op zijn of haar manier? Daar zitten al 2 randvoorwaarden als het om Publiek Belang gaat. Zonder hier nu van alles over te gaan zeggen zou ik dit wel graag als waarde-afweging en accenten mee willen geven. Omdat dit echt een belangrijk punt is, ter overdenking...

Reactie Bergsma, PAL GroenLinks

Digitalisering gaat ons overkomen. In lijn met wethouder Tjeerdema vind ik **toegankelijkheid** voor blinden en laaggeletterden belangrijk en is dat wat mij betreft één van de hoofdvragen. We kunnen meegaan in de stroom maar er is een digitale onderklasse die niet mee kan. Het zou helpen als we daar wat voorbeelden van zouden kunnen krijgen over hoe anderen dat gedaan hebben. **Wat kunnen we aan de digitale kloof doen?**

Reactie Bosma, gespreksleider

Je ziet dat de bibliotheek daar al een taak op zich neemt. Naast boeken etc. lenen ook training geven in digitale vaardigheden. Dit is een heel simpel voorbeeld. De belastingdienst investeert veel in het doen van aangifte (voor iedereen). Zo zijn er zat voorbeelden. De kloof is groot en zal steeds groter worden. **Maar iedereen betrokken houden en laten blijven is een mooi uitgangspunt voor het kader.**

Reactie Feenstra, informatiemanager

In reactie op Bergsma zijn er mooie voorbeelden bij de buurt-provincie bij de gemeente Groningen. In Groningen is laaggeletterdheid echt een probleem. De gemeente stelt samen met de doelgroep, laaggeletterden, klantreizen op, om op die manier, bij het ontwerp al te toetsen om het begrijpelijk is en of iedereen het begrijpt. Groningen doet dit uitdrukkelijk met de personen in kwestie zelf en boekt daar goede resultaten mee.

Reactie Bruijnink, D66

Het gaat niet alleen om de visie waar we naartoe gaan, het gaat ook om kleine concrete voorbeelden die grote impact kunnen hebben.

Zo was ik laatst zelf op werkbezoek bij Cambuur bij het veiligheidsteam en zij gaven aan behoefte te hebben aan op afstand bedienbare stoplichten om de uit-supporters zo snel mogelijk de stad uit te kunnen leiden.

Zij verwachten een reductie van ME-inzet van 60%. Ik vond dit zelf een prachtig voorbeeld van hoe digitalisering en techniek bijdragen aan bijvoorbeeld veiligheid. Het gaat dus niet alleen om de visie maar zeker ook om de toepasbaarheid daarvan.

Reactie van der Schaaf, CIO

Ik vind dit een heel mooi voorbeeld. Niet de techniek staat centraal maar de veiligheid. Dat is ook het adagium van de Digitale Agenda. **Het gaat niet om de techniek an sich, we zetten de techniek in om de stad leefbaarder, veiliger, prettiger te maken.**

Dat is voor ons ook de essentie van digitalisering. Het gaat niet om de techniek het is altijd aan een doel gekoppeld en hoe we de leefwereld van een ieder beter kunnen maken. Dit is een cruciaal punt wat we niet uit het oog moeten verliezen.

Reactie Van Leeuwen, 50 Plus

Waar we **ook aandacht** voor zouden moeten hebben zijn de **verschillen in tempo**. Innovatie brengt een bepaald tempo met zich mee en we hebben met veel verschillende groepen te maken. Vernieuwen slaat zo zijn eigen tempo en heeft zijn eigen momentum. Alles heeft zo zijn eigen tempo en ik vind het belangrijk **om iedere keer**, na stappen die we gezet hebben, **weer terug te keren naar de burger** met de vraag of we het allemaal nog snappen en begrijpen en dat we samen de **uitgangspunten levend houden**.

Reactie Kaya, PvdA

Helemaal mee eens dat Digitalisering nooit een doel op zichzelf kan zijn. Het is belangrijk dat we een bepaalde richting hebben (hier gaan we naartoe) en dat ook iedereen daarin mee kan.

Dus hoe zorgen we ervoor dat het slimmer en efficiënter wordt En hoe zorgen we ervoor dat er niemand wordt buitengesloten? Het moet in die zin een uitbreiding op het bestaande zijn.

Uitsluiting is niet de bedoeling. Het moet ook niet zo zijn dat je min of meer gedwongen wordt om alles digitaal te doen, persoonlijk contact moet nog steeds kunnen. En het zo ook niet zo moeten zijn dat je je daar voor zou moeten schamen of het idee hebt dat je daar op aangekeken wordt. Het zou erg vervelend zijn wanneer mensen zich niet thuis voelen en daarmee nog verder achterop raken.

Reactie Roorda, FNP

Belangrijk is ook duidelijkheid en herkenbaarheid. En wat ik ook belangrijk vind is dat wat nu digitaal goed werkt niet aan de kant geschoven wordt. **We kunnen een hoop leren van de dingen die goed werken.** We moeten zeker niet opnieuw het wiel uitvinden en leren van wat werkt en op onderzoek uitgaan.

Reactie De Groot, Partij voor de Dieren

Ik kan me daarbij aansluiten, **goede communicatie en concrete voorbeelden** geven. En net als Bruijninx vind ik een groot onderzoek doen met de vraag “wat vindt u” een te grote vraag. Ik was zelf verrast door de presentatie van 5 september en de mogelijkheden van deze tijd.

Er kan veel meer dan ik dacht. Door mensen te bevragen op concrete voorbeelden en ze te blijven enthousiasmeren kunnen we ze blijvend betrekken.

Stelling: Digitalisering transformeer de relatie tussen gemeente en burger

Bosma schets een aantal voorbeelden zoals de paspoort robot, een chatbot van de politie waar je vragen aan kunt stellen. Voorbeelden die de relatie fundamenteel wijzigen.

Vraag Bosma: Hoe denkt u dat de relatie wijzigt?

Reactie Niesink, Christen Unie

Ik denk dat het tot minder persoonlijk contact leidt. De verwachtingen zullen ook afhankelijk zijn van het kanaal wat je kiest. Bij de balie verwacht ik wat anders dan wanneer ik thuis achter mijn tablet zit.

Reactie Bosma, gespreksleider

Het zou ook kunnen dat door vergaande automatisering juist meer ruimte ontstaat voor persoonlijk contact.

Reactie Van der Galiën, lijst 058

Ik vraag me af of het altijd makkelijker wordt voor de burger. En wat betekent dat? Minder ambtenaren? Dat het goedkoper wordt?

Reactie Bosma, gespreksleider

Minder ambtenaren gaat uit van het bestaande. Ik was laatst bij de EU en het gaat om het stellen van de juiste vragen. De EU zat op de lijn van Smart Government en ik heb toen gevraagd: Waarom Smart Government, waarom niet Smart Citizen? Het gaat ook om de burger zelf regie te laten nemen en te kunnen laten nemen en daar waar je de regie niet kunt nemen als persoon kan je als overheid helpen. Wat is de visie van de Raad hierop?

Reactie Van der Galiën, lijst 058

Ik zou het toejuichen wanneer we in aantal ambtenaren zouden kunnen verminderen en tot een efficiëntere en effectievere Overheid zouden komen. Digitalisering is daarbij een hulpmiddel dat proef ik nu niet zo.

Reactie Jacobse, gemeentebelangen

Politieke wil of niet. Het gaat erom wat je wilt gaan doen.

Vanuit een economisch oogpunt heeft vergaande automatisering de afgelopen decennia tot grotere economische productie met minder mensen geleid.

In een economische visie is digitalisering een hulpmiddel wat in staat is om je arbeidsproductie omhoog te brengen.

Reactie Bosma, gespreksleider

De grootse uitdaging van technologische expansie is om daadwerkelijk vooruitgang voor mensen te boeken. En in die vraag... daar zit de raad. Hoe zorgen we voor hogere leefbaarheid, betere schuldhelpverlening etc. Stelt u als Raad nog de juiste vragen? Weet u wat er mogelijk is? **Technologisering is nooit een doel op zich maar vooruitgang voor mensen wel.**

Reactie Van der Galiën, Lijst 058

De digitale overheid heeft tot nu toe klauwen vol geld gekost. Welke garantie hebben we?

Reactie Bosma, gespreksleider

Ingrediënten voor Innoveren en experimenteren = met weinig geld, weinig tijd en durven falen.

Microsoft had een onbeperkt budget om een nieuw soort telefoon op de markt te gaan brengen. Met onbeperkte middelen en de allerbeste mensen van Microsoft hebben ze er keihard aan gewerkt. Uiteindelijk zijn er 50 van verkocht. Dat is innoveren vanuit luxe en dat is vaak geen werkelijke innovatie. Wat dat betreft is het ook een zaak van druk erop houden en accepteren dat het fout kan gaan. Dat is experimenteren.

Reactie De Groot, Partij voor de Dieren

Ik zou het ook zeer wenselijk vinden dat digitalisering niet alleen de **benefit** geeft voor **mensen** maar ook voor **dieren** en de **planeet**.

Reactie Van Leeuwen, 50 Plus

In de verhouding tussen gemeente en burger spelen er vaak 5 vragen die bij iedere dienstverlener een belangrijke rol spelen. Wordt u serieus genomen, voelt u zich gezien? Dit zijn simpele basale vragen vanuit **menselijke ontmoetingswaarden**. Als je deze uitgangspunten niet uit het oog verliest, dan zit je wel goed. Digitalisering om de digitalisering is ronduit gevaarlijk. **De menselijke maat is een belangrijk punt van aandacht.**

Stelling: Digitalisering heeft vergaande consequenties op de leefomgeving

Bosma schetst een aantal voorbeelden zoals slimme lantaarnpalen die luchtkwaliteit meten, voorbij gaande criminelen in de gaten houden en het verkeer regelen. Slimme bushokjes waar pakketjes afgezet worden terwijl je op de bus staat te wachten. Slimme verlichting die uitgaat op het moment dat er geen beweging is. Een logistieke hub die de distributie in de stad beter kan organiseren etc.

Vraag: welke impact roepen deze beelden op?

Reactie Bergsma, PAL Groenlinks

Soms negatief in het kader van veiligheid. Wij hebben onlangs een slimme meter gekregen en zijn nu verbonden met het World Wide Web. Kan Noord-Korea dan zomaar mijn stroom platleggen? Hoe veilig is dit? Het heeft in mijn ogen vergaande consequenties. Er kan beweerd worden dat de stad niet plat gelegd kan worden en dat je niet te hacken bent maar dat weet je echt als je gehackt bent.

Reactie Bosma, gespreksleider

Onlangs is de stad Atlanta naar het schijnt een paar dagen platgelegd en gegijzeld door hackers.

Dit brengt mij ook op het punt van Veiligheid versus Vrijheid. Door het technologisch terrorisme neemt de wens om te chippen met 30% toe. Waar trek je de grens? En wat creëer je dan met elkaar? **Een veiligheidsutopie of een vrijheidsdistopie?** We kunnen het met technologie zo veilig maken als we zelf willen maar waar ligt die grens? Die grens wordt steeds vaker aangeraakt.

Reactie Jacobse, gemeentebelangen

In het voorbeeld van de lantaarnpalen worden criminele gevolgd maar wordt dus iedereen gevolgd. Waarom zouden we dat allemaal moeten weten? Big brother is watching you,

Als raad zouden wij een bewaker moeten zijn van dat soort zaken. Wat gebeurt er met data, wat wordt er geregistreerd, voor welk doeleinde? Dit zijn zaken waarover we met elkaar discussie moeten voeren. Welke waarden stellen wij centraal en wat vinden wij als samenleving belangrijk zijn leidend voor digitalisering.

Reactie Van Leeuwen, 50 Plus

In de presentatie en bijbehoren wordt ook het beeld geschetst van techniek die het weidelandschap vernietigen. **Met economische efficiency verlies je mogelijk andere waarden uit het oog.** Ons Risicobewustzijn is de afgelopen 10 a15 jaar exponentieel gestegen. In alles wat we ondernemen kan je een risico vinden. Risico's wordt zodanig uitvergroot dat het verlamdend werkt. Daarin zijn we volkomen doorgeslagen.

Het lijkt wel alsof we de onvoorspelbaarheid van het leven niet meer verdragen. Alles moet gemakkelijk en comfortabel van de wieg tot het graf. Er mag ons niet iets onaangenaams overkomen is een overtuiging die diepgeworteld zit bij burger en overheid. De vangrail koop je al op de voorhand en er worden geen tegenargumenten gegeven. Zo verkoopt technologie zich goed.

We kunnen een onbewaakte plastic tas in de trein niet meer behandelen zoals 10 jaar geleden. Toen gaven we 'm aan gevonden voorwerpen, nu bellen we 112.

Reactie Van Niesink, Christen Unie

Het gevoel van veiligheid is dubbel. Ik zat laatst als bijrijder in een Tesla en in dat geval moet je een knopje indrukken en de auto doet alles. In theorie weet ik dat dit veiliger is door alle sensoren en waarnemingen die ik zelf niet kan doen. Maar het voelt niet zo. Ik zou me misschien veiliger moeten voelen maar voel me niet per se veilig.

Reactie Bosma, gespreksleider

De ironie wil dat Tesla slecht getest is. We zouden ons veiliger moeten voelen maar voelen ons in wezen onveiliger

Als Samenleving kunnen we het noodlot niet meer omarmen. Kinderen krijgen een steeds slechtere motoriek omdat we ze steeds minde laten proberen. Ook wel "over-parenting" geheten. Overheden zetten in op slimme steden in het kader van mobiliteit, burgers blijken zich met name zorgen te maken over zorg en veiligheid. We hebben daar een ander perspectief op nodig.

Reactie de Groot, Partij voor de Dieren

Een korte aanvulling daarop. Angst voor verandering is van alle tijden. Denk aan de stoomtrein etc. dat heeft tijd nodig en die tijd moeten we onszelf ook gunnen. We moeten onze inwoners ook niet geforceerd gaan inprenten dat alles veilig is. **Dat komt vanzelf en heeft tijd nodig.**

Vraag Bosma: Als we pilots zouden gaan op het gebied van bijvoorbeeld Smart Cities? Hoe zou u dan betrokken willen worden?

Reactie Bruijnink, D66

Niet op een andere manier dan we gewend zijn als Raad. In die zin is vanuit de Collegebevoegdheid een informerende brief voldoende. Ik zou het zelf wel heel mooi vinden om **het zelf ook te ervaren.** Want dan gaat het leven en dat is ook mooi voor het democratisch proces. Wanneer er een brief wordt verstuurd, prima...maar ik zou het heel leuk vinden om op werkbezoek te gaan waardoor je ziet hoe iets in gebruik wordt genomen (ook door de ingebruik-nemers zelf). Ik zou het een leuke interactieve manier vinden om kennis te maken met dit soort pilots.

Reactie van der Schaaf, CIO

Ik ben het helemaal eens met dat je het zelf moet beleven. Ik ben zelf laatst over een 3-D brug gelopen en dat was een hele bijzondere ervaring. Wordt deze oproep om zelf te ervaren en te beleven breed gedragen? Is iedereen het eens met Bruijnink?

Iedereen stemt daarmee in is de conclusie van voorzitter Ekhart.

Reactie Van Leeuwen, 50 Plus

Nog een extra opmerking daarbij, dat geldt niet alleen voor de organisatie maar ook voor wie het bedoeld is, de afnemers, de samenleving.

Stelling: De gemeente Leeuwarden is zich voldoende bewust van de impact van dataficering op de samenleving

Bosma: daar kwam heel eensluidend uit dat de gemeente zich onvoldoende bewust is.

Wat zouden we kunnen doen om dat bewustzijn te vergroten?

Reactie Jacobse, gemeentebelangen

Ik heb moeite om me een voorstelling te vormen bij de data-gestuurde gemeente. Het werkt niet appellerend op mij. Wat past binnen de benchmark en wat valt buiten de benchmark? Op welke waarden stuur je.

Reactie Bosma, gespreksleider

Wij spreken liever van Data-gedreven en mensgericht. Het gaat daarbij om de manier waarop data wordt ingezet om publieke waarde te vergroten.

Reactie van der Galiën, Lijst 058

Waar blijft de menselijke maat? Zitten burgers daar ook op te wachten?

Reactie Van Leeuwen, 50 Plus

Door data-gedreven te gaan werken zouden we ook in staat kunnen worden gesteld om de menselijke maat weer terug te vinden.

Reactie Bergsma, PAL GroenLinks

Ik begrijp niet helemaal wat er staat. Wat wordt daarmee bedoeld? En voor wie? Zijn Veiligheid en privacy gewaarborgd

Reactie Bosma, gespreksleider

Privacy is zeker van belang, zelfregie over data is essentieel. De Impact van dataficering vanuit De Raad zou kunnen gaan over het slim gebruiken van data.

Om daarmee juist de menselijke maat centraal in het oog houden. En om Data te gebruiken om maatschappelijke vraagstukken mee op te pikken.

Reactie Bergsma, PAL Groenlinks

Er ligt van alles op straat, wat is wel en niet bekend en bij wie? Hoe weet ik wat er allemaal bekend is over mij?

Reactie van der Schaaf, CIO

De EU is met een nieuwe wet gekomen, de GDPR, in het Nederlands de AVG genoemd, de Algemene Verordening Gegevensbescherming. Juist om ook op dit soort vraagstukken een antwoord te geven. Als hoeder van gegevens. De wet schrijft voor hoe je op een goede en zorgvuldige manier met persoonsgegevens om moet gaan. En dat je over een Functionaris Gegevensbescherming dient te beschikken die onafhankelijk toets. Die hebben we zelf ook in huis.

Reactie Bosma, gespreksleider

De AVG verlamt diezelfde samenleving, tegenwoordig mag je tegenwoordig in de kerk de zieken niet meer zegenen vanuit privacy-oogpunt. Op dit moment is privacy eigenlijk niet te doen.

Reactie Van Leeuwen, 50 Plus

Het ontbreekt ons aan kennis. Wat te doen? **Als we goed in kaart zouden brengen middels kennis en uitgeschreven scenario's zou dat enorm helpen om mogelijke gevolgen in te kunnen schatten en daarop te handelen. Op dit moment beschikken we daar niet over.**

Er is een breed gedeelde oproep tot meer **kennisvergaring** omtrent dit onderwerp.

Afsluiting

Feenstra bedankt allen hartelijk voor de mooie input. We verwerken de input tot een kader en bieden dit voor de 3^e sessie die waarschijnlijk in november plaats gaat vinden aan ter verificatie.

We verzamelen vanuit de verschillende gelederen input (ook intern) en vervatten dit tot een algemeen kader om op de vraag van Hollander VVD terug te komen.

Na verificatie van het verslag vormen we het algehele kader en willen we in het volgende jaar ook daadwerkelijk van de kant. Zoals gezegd the proof of the pudding is in the eating en we zouden ook graag na de vorming van het kader met u willen blijven klankborden. Zou u daarom alvast willen nadenken over de vraag hoe u betrokken wenst te worden. Deze vraag zal centraal staan tijdens sessie 3 samen met de verificatie van deze sessie.

Reactie Jacobse, gemeentebelangen

In aanvulling daarop zou ik ook graag eens ergens anders kijken hoe zij het aangepast en georganiseerd hebben. Dit wordt breed gedragen en aan deze wens zal gehoord worden gegeven.

We ronden af en voorzitter Ekhart bedankt een ieder voor zijn/haar bijdrage.